

Miesten tulkintoja ikäntymisestä

Hanna Ojala & Ilkka Pietilä
(toim.): Miehistä puhetta.
Miehet, ikääntyminen ja
vanhenemisen kulttuuriset
mallit. Tampere: Tampere
University Press, 2013. 308 s.
ISBN 978-951-44-9134-4

Miehiä koskeva suomalainen
tutkimus on pitkälti ollut

erilaisten isyystutkimusten dominoimaa ja miesten vanhemmuuteen liittyvä julkinen keskustelu vahvasti tasa-arvon viitekehyksestä kumpuavaa. Osin heteroseksuaalisesta painotuksesta johtuen ne ovat kietoutuneet vahvasti miesten ja naisten väliseen suhteeseen. Hanna Ojalan ja Ilkka Pietilän toimittama *Miehistä puhetta* tarkastelee miesten vanhenevista yhteiskunnassa. Kirjassa ei juuri puhuta isyydestä eikä naisista – siinä suhteessa teos laajentaa ja uudistaa selkeästi aiempaa miehiä tarkastelevaa tutkimusta. Kirjan ote on toimittajia lainaten ”mieserityinen” eli ikääntymistä ja vanhenemista keskeisesti miesten näkökulmasta tarkasteleva. Teos sai Tampere University Pressin Vuoden kirja 2013 -kunniamaininnan, eikä suotta. *Miehistä puhetta* on viime vuosien kiinnostavimpia kotimaisia artikkelikokoelmia ja tekee sekä uusia tutkimuksellisia avauksia että tuottaa yhteiskunnallisesti merkittävää tietoa.

Kirjan keskeinen viesti on, että vaikka vanheneminen on biologinen ilmiö, se tapahtuu aina sosiaalisessa ympäristössä ja saa merkityksensä sen kautta. Myös yksilöt itse tarkastelevat vanhenemistaan suhteessa noihin merkityksiin ja vanhenemisen sukupuolittuneisiin kulttuurisiin malleihin. Vanhenemista koskevassa tutki-

muksessa sukupuoli on ollut suhteellisen vähäisen kiinnostuksen kohteena niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Toimittajien mukaan tämä johtuu siitä, että vanhat ihmiset näyttävät yhteiskunnassa pitkälti sukupuolittomina olentoina. Jos vanhuudella on sukupuoli, se on nainen, josiksi, että naisilla on yliedustus vanhimmassa sukupolvessa. Isovanhemmuus on myös pitkään liitetty erityisesti naisiin, mummoihin. Miesten vanhenemisen tutkiminen on kuitenkin erityisen tärkeää tilanteessa, jossa väestö vanhenee ja samalla vanhojen miesten osuus ikääntyneestä väestöstä kasvaa. Vanhuus näyttäytyykin nyt ja tulevaisuudessa yhteiskunnassa kovin toisella tapaa kuin vielä joitakin vuosikymmeniä sitten.

Artikkelikokoelman toimittajat sekä muut kirjoittajat ovat miesten vanhenemista eri näkökulmista ja tutkimusperinteistä käsin tarkastelevia ikääntymisen ja vanhenemisen asiantuntijoita. Vaikka toimittajat Hanna Ojala ja Ilkka Pietilä varoittavat kirjan alussa, että monitieteellisyden johdosta artikkeleissa käytettyjen käsitteiden määrittelyt vaihtelevat kirjoittajien tieteenalan mukaan, ei lukukokemus jää pirstaleiseksi. Olettavasti tämä johtuu ainakin siitä, että teos on huolellisesti toimitettu: kaikki tekstit viittaa-

vat tavalla tai toisella vanheneamiseen ja mieheyteen tai maskuliinisuuteen kulttuurisina ilmiöinä. *Miehistä puhetta* on monitieteinen artikkelikokoelma parhaimmillaan: monipuolisia ja keskenään keskustelevia näkökulmia, jotka muodostavat yhtenäisen ja kiinnostavan kokonaisuuden.

Teoksen johdatus (otsikoitu ”Lukijalle”) vanhenemisestä sukupuolistuneena ilmiönä auttaa lukijaa paikantamaan kirjan artikkelit erilaisiin lähestymistapoihin. Se sisältää muun muassa kaksi tärkeää käsitteellistä selvennystä: se kertoo ensinnäkin, miten artikkelien kirjoittajien ymmärrys sukupuolesta vaihtelee ja toisekseen, mikä ero on käsitteillä vanheneminen ja ikääntyminen. Vanheneminen paikantuu enemmän biologisiin ja ruumiillisiin muutoksiin, kun taas ikääntyminen enemmän sosiaaliseen järjestykseen ja kulttuurisiin merkityksiin.

Teos jakautuu kolmeen osaan, joiden alussa on lyhyt koonti artikkelien keskeisestä sisällöstä. Ensimmäinen osio, ”Mies vanhenevassa yhteiskunnassa”, käsittelee miesten vanhenevista tutkimuksen kohteena ja yhteiskunnan tason ilmiönä. Sen avaa Ojalan ja Pietilän johdantoartikkeli, jossa kirjoittajat tarkastelevat masku-

liinisuuksia ja vanhenemista koskevaa tutkimusta erityisesti kriittisen miestutkimuksen näkökulmista. Useissa tutkimuksissa vanheneminen on nähty uhkana miehelle identiteetille, koska se heikentää monia mieheyttä koskevia ominaisuuksia (esimerkiksi fyysiseen suoriutumiskykyyn liittyviä) ja asemaa (esimerkiksi työelämästä eläkkeelle siirtymisen kautta). Kirjoittajat itse haastavat tällaisen ns. taakkatulkin: vanheneminen tarjoaa miehelle myös tilaisuuden irrottautua joistakin miehisyyteen liittyvistä paineista. Vanhuutta voidaankin ajatella elämänsä vaiheena, jossa miehisyyteen liittyvien kulttuuristen ominaisuuksien tavoitteleminen ei ole yhtä sitovaa ja rajoitettavaa kuin aiemmin.

Kaikki ensimmäisen osion artikkelit jakavat tavalla tai toisella vanhuuden taakkatulkin kritiikin: vanhuutta ei tarkastella tutkimuksellisesti ainoastaan sosiaalisen aseman menetyksenä, vaan yhä enemmän mahdollisuutena uuteen elämänvaiheeseen. Samalla artikkeleissa muistutetaan, että iän ja sukupuolen ohella myös muut yhteiskunnalliset eronteot jäsentävät ihmisten elämänsä ja vanhuutta sen osana. Esimerkiksi vanhuutta kolmantena ikänä ja mahdollisuutena tarkastelevassa tutkimuksessa tulisikin muistaa,

että kaikki vanhukset eivät ole varakkaita ja hyväkuntoisia, mikä rajoittaa näitä mahdollisuuksia.

Teoksen toinen osa "Mies ja vanheneva ruumis" tarkastelee ikääntymistä osin sosiaalisissa suhteissa ja toiminnassa merkityksensä saavana ruumiillisena kokemuksena. Osion artikkeleissa pohditaan vanhenevan miehen toimintakykyä, elintapojen muutoksia, liikuttamisen ja liikunnan harrastamisen sosiokulttuurisia merkityksiä sekä työväenluokan miesten kokemuksia ja tulintoja vanhenemisestaan. Osion artikkelien kirjoittajien edustamat tieteenalat ja tekstit ovat ensimmäistä osaa moninai- semmat, mikä näkyy laajempana variaationa artikkelien lähestymistavoissa sukupuolen käsitteeseen ja miesten vanhenemiseen ja ikääntymiseen. Esimerkiksi kun gerontologi kirjoittaa vanhenevasta miehestä, toimii sukupuoli tarkastelun lähtökohdan muodostavana taustamuuttujana, kun taas yhteiskuntatieteilijä kirjoittaa ikääntyvien miesten ruumiillisen vanhenemisen sosiaalisista merkityksistä, jotka ovat sukupuolistavia, mutta myös luokkaperusteisia. Osion tekstejä ristiin lukemalla voi havaita, miten ruumiillisuus ja fyysinen kunto ovat läsnä vanhenevan ja ikääntyvän miehen kokemuksissa.

Kolmannen osion, "Vanheneva mies sosiaalisissa suhteissa", teksteissä pohditaan miesten ystävyys-suhteita, roolia perheessä sekä omaishoitajuutta. Artikkelit avaavat miesten tunteita ja tuntemuksia feminiinisillä alueilla, kuten rakkaudessa ja läheisyydestä huolehtimisessa. Artikkelit osoittavat, että tänä päivänä ikääntyville miehille on kulttuurisesti mahdollisempaa auttaa ja huolehtia kanssaihmisistä entistä moninaisemmin tavoin sekä ilmaista ja puhua parisuhteisiin liittyvistä tunteista toisten ihmisten kanssa – myös miesporukoissa ja jopa julkisesti. Esimerkiksi omaishoitajina toimivien miesten puhe puolisoista huolehtimisesta ja parisuhteesta voi olla sekä mies- että naistaipaista.

Teoksessa kirjoitetaan vanhenevista ja ikääntyvistä miehistä laaja-alaisesti, mutta moni näkökulma jää myös koskemattomaksi. Kiinnostavia näkökulmia tuleville mieserityisille julkaisuille olisivat esimerkiksi vanhenevan miehen seksuaalisuus ja vanhenevan miehen pelot. Seksuaalisuutta on tarkasteltu ikääntymisen yhteydessä jonkin verran muun muassa seksuaalisen aktiivisuuden kontekstissa, mutta jos kirjan lähtökohdan tavoin sitä käsiteltäisiin enemmän kulttuuristen mallien sekä sosiaalisen ympäristön kautta, voitaisiin

saada esille jotain, joka jää nyt
käytetyillä lähestymistavoilla
tavoittamatta.

**Katri Otonkorpi-Lehtoranta
& Hanna Ylöstalo**